

פד הפוגם או פוחת שטרו או עד אחד מעיד שהוא פרוע. ובו ה' סעיפים

באר הגולה
א משנה כמויות ד'
פ"ז ע"א.
ב כדאמר ליה רב אשי
לרב אחא בריה דרבא
שנועם ד' מא ע"א.
ג שם במשנה * ואם
פגמו צנו לא יפגע
בה"מ מהירושל' מס"ב.
ד מפורש שם בגמרא
ע"ז דשנוע' מדרבנן
הא. ה נעיש שם ונעיש למיפשי' ודחי לה וכתב הר"ף דמסקנת הגמרא דלא חפרע אלא בשנוע' והר"ש כתב ולא איפשיטא הלכך לא חפרע אלא בשנוע'. ו טור כ"כ בה"מ שער כ"א. ז נעיש שם ועלמה צמיקו וקיל דכל מיקו דמונא חומרא לחוצע וקולא לנחצע.

א א הפוגם שטרו לא יפרע אלא בשבועה ב אף ע"פ שלא טען הלוח השבע לי
ג כיצד הרי ששטרו אלף וזו וטען הלוח פרוע כולו ומלוה אומר לא נפרעתי אלא
מקצתו לא יפרע את השאר אלא בשבועה (א) ד כעין של תורה ה אפילו היו עדים
בשעת הפרעון (ב) ו או שכתב לו שובר במה שפרע ולא אמרינן אם איתא דפרע
מפי בעדים הוה פרע ליה כדפרעיה מעיקרא או היה כותב לו שובר ז ואפילו דקדק
הא. ה נעיש שם ונעיש למיפשי' ודחי לה וכתב הר"ף דמסקנת הגמרא דלא חפרע אלא בשנוע' והר"ש כתב ולא איפשיטא הלכך לא חפרע אלא בשנוע'. ו טור כ"כ בה"מ שער כ"א. ז נעיש שם ועלמה צמיקו וקיל דכל מיקו דמונא חומרא לחוצע וקולא לנחצע.

ביאורי הגר"א

לומר אמנה כמ"ש בפ"ז נכתובות וכ"ש מזויף (ע"כ):
(ט) (ליקוט) מזויף כו'. דר"ה גאון ור"מ ור"ף כ' דוקא
אמנה אבל הרא"ש שם הסכים לפרש"ם דהו"ה מזויף. נראה
הערה 3.

ברכת אליהו

שטרא בר מאה זוזי ואמר שויה ניהלי תרי בני חמשין
חמשין לא משוינן להו (מלוה דנקיט שטר מלוה בר מאה
זוזי ואמר להם כתבו לי תרי בני חמשים שכשיפרע לי
הלוח חמשים זוזי אקרע שטרא של חמשים ולא יהיה
צריך לכתוב שובר לא כתבינן שלא מדעת הלוח —
רשב"ם) מ"ט עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא
ליה ללוה ניהא צ"ה למלוה כדי שיכוף לפורעו (כשיפרענו
לוה למלוה חצי חובו יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי

בפ"ב דכתובות וכ"ש מזויף. [ראה הערה 3].
(ט) (ליקוט) דר"ה גאון ור"מ ור"ף כתבו דוקא אמנה
אבל הרא"ש שם הסכים לפרש"ם דהו"ה מזויף. נראה
הערה 3.

פד (א) כמו בכל שבועת המשנה וכמ"ש הרא"ש
ר"פ כל הנשבעין.¹
(ב) כמ"ש ב"ב קעב א: אמר רבא האי מאן דנקיט

לעולם דקאמר ליה וכדרב הונא אמר רב דא"ר הונא אמר רב
מודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו. ומ' דאם היה צריך לקיימו
ולא קיימו, נאמן לומר שהשטר אמנה. וכ"ש דרבה יסבור
דנאמן לומר מזויף, דאל"ה — ונימא שאינו נאמן לומר
מזויף — לא הוי פליג רבה בב"ב שם, ולא הוי סובר דנאמן
ב"מה לי לשקר". אלא ע"כ דנאמן לומר מזויף.
ומ"ש רבנו בסק"ט "דר"ה גאון ור"ף כתבו דוקא
אמנה", הוא כמש"ל מהרא"ש לשיטתו ד"שטרא זיפא ממש
מודה רבה דחספא בעלמא הוא". ודוקא בטוען אמנה נשבע
הלוח ונפטר.

ומה שסיים רבנו שם "אבל הרא"ש שם מסכים לפרש"ם
דהו"ה מזויף", הוא כנ"ל מהרא"ש. ומ"ש המחבר "מזויף",
הוא כפי' הרא"ש הג"ל שגם בשטר מקוים יכול לטעון מזויף
וכנ"ל. וע"ל סימן פ"ה סק"ג ומש"ש בהערה 1.

1 תנן בכתובות פז א: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא
בשבועה וכו'. והו"ה לפוגם את שטרו כדאיתא בשבועות מא
א. וגם בב"ב קעב א שיובא בסק"ב מוזכר ענין פגימת השטר.
וכתב שם הרשב"ם ד"ה כי היכי דליפגום שטרו: כשיפרע
חמשים זוזי הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום ותנן (בכתובות פז
א) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה והו"ה לכל
השטרות כדאמר' במסכת שבועות וכי מה בין זה לפוגם
שטרו כו' בפ' שבועת הדיינין (מא א), עכ"ל. ודברי המחבר
הם שטור אות א'. והב"י הביא המשנה הנ"ל. והוה שציין
באה"ג בסק"א: משנה כתובות דף פ"ז ע"א.
ועל מ"ש המחבר "כעין של תורה", כתב בבאה"ג סק"ד:

א"ל שטרא זיפא הוא גחין לחיש ליה לרבה אין שטרא זיפא
[הוא — ב"ח] מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא
אינקיט האי בידאי כל דהו אמר רבה מה לו לשקר אי בעי
אמר ליה שטרא מעליא הוא א"ל רב יוסף אמאי קא סמכת
אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא אמר רב אידי בר
אבין וכו' והלכתא כוותיה דרב יוסף בוזי דהיכא דקיימי זוזי
לוקמי. וכתב הרא"ש שם פ"ג סי"ב: רב האי גאון ז"ל פירש
וכן ר"ח וכן כתב רב אלפס דלא שטרא זיפא ממש קאמר
אלא שטר אמנה הוא דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא מצי
אמר ומצי לקיימיה בבי דינא ומשו"ה מוקמינן ליה לארעא
בידיה אבל שטרא זיפא ממש מודה רבה דחספא בעלמא הוא
ולא אמר ביה מה לי לשקר ורשב"ם פירש דהו"ה נמי שטרא
זיפא ממש ומצי לקיימיה ע"י העדים שחתמו לו שקר וגם הם
יקיימוהו או הוא בעצמו זיף אותו עד שהעדים סבורים שהוא
חתימת ידם ומסתבר טעמא דשטר אמנה פסול כמו שטר מזויף
וכשאמר שטר אמנה הוא אמר רבה אם יקיימונו נאמן לומר
שטר מעליא הוה לי ואירכס במיגו דאי בעי אומר שטר מעליא
דבלא קיום לא מוזי ליה רבה כיון דקאמר אידך שטרא זיפא
הוא ואע"ג דמודה שכתבו נאמן לומר שטר אמנה הוא במיגו
דמזויף כל כמה דלא קיימיה וכיון דקיימיה אפילו מזויף ממש
נמי, עכ"ל. והוה שכתב המחבר: מקי"ם.

ומ"ש רבנו בסק"ח "דאל"ה ל"פ רבה שם", ומ"ש רבנו
בליקוט "הרא"ש שם דאל"כ נאמן לומר אמנה כמ"ש בפ"ב
דכתובות וכ"ש מזויף", כוונתו דאיתא בכתובות יט א: א"ר
יהודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דקאמר
מאן אילימא דקאמר ליה פשיטא כל כמיניה וכו' אמר רבא

לצרף בחשבוננו אפילו פחות משה פרוטה לא אמרינן כיון שדקדק כל כך קושטא

ואוצר החכמה

ברכת אליהו

והו"ה לכל השטרות כדאמרינן במסכת שבועות וכי מה בין זה לפוגם שטרו כו' בפ' שבועת הדיינין (מא א) — (רשב"ם). אלמא אע"ג דכתב שובר על החלק שפרע, מ"מ הוי פוגם שטרו, כמש"ש: כי היכי דניפגם שטריה².

דאיתא בב"ב הנ"ל ד"ניחא ליה ללוה כי היכי דניפגם שטריה", היינו שכאשר המלוה יודה שהלוה פרע חלק מהחוב, והלוה יודע שהאמת היא שפרע הכל, יעלים את השובר. ואם המלוה יטען שנתן לו שובר, יכחישנו הלוה ויאמר שלא נתן לו שובר. ולכן יהיה לזה דין של פוגם שטרו. אלא שיש עצה למלוה — שהלוה לא יוכל להעלים השובר, והיינו שהמלוה יכתוב שובר "ביני שיטי".

ג) ובדין כאשר השובר כתוב ביני שיטי, כתב בתשובת הרא"ש כלל פ"ז ס"ה: "...ועוד אני אומר וכו' אם הפרעון כתוב ביני שיטי אין זה נקרא פוגם שטרו כו' עכ"ל. וע"ע מש"ש וראה גם להלן סק"ז. והמשנה למלך בהל' מלוה ולוה פ"ד ה"א הביא דברי הרא"ש הנ"ל. וכתב ע"ז: ומדברי בעה"ת שער כ"א ב"ד נראה שחולק ע"ז וס"ל דאפילו שיש ללוה שובר בפרעון השטר קרינן ביה פוגם ומהראיה שהביא שם נראה דאין לחלק בין פרעון ביני שיטי לשובר שביד הלוה ע"ש, עכ"ל. ונראה שכוונת המשנה למלך, שאם נאמר דב"ביני שיטי" לא הוי שטר פגום, אין תועלת ללוה במה שיש שטר אחר, כי גם בשטר אחר, המלוה יכול למנוע מהלוה טענת פוגם שטרו, ע"ז שיכתוב שובר ביני שיטי. ומוכת מכאן שגם בשובר ביני שיטי יש דין של פוגם שטרו.

ד) והמחבר בסעיף ג' כתב: כתוב בו פרעון ביני שיטי לא חשיב פוגם שטרו לחייב שבועה. והש"ך שם סק"ד כתב: וגם גלפע"ד דאף הרא"ש והט"ו לא מיירי אלא כשהלוה מודה שבידיעתו כתב הפרעון ביני שיטי ומטעם שכתב הרא"ש בתשובה כלל ס"ז ס"י י' [ס"ח ס"י ט"ז] וז"ל דדוקא פרעון בעל פה דהורע כח בעל השטר דאמרינן כמו שהאמינו ופרע לו מקצת בע"פ והניח השטר אצלו ולא חש לכתוב הפרעון ביני שיטי גם אפשר שפרע לו הכל לכך הטילו חכמים שבועה על המלוה אבל אם נכתב פרעון ביני שיטי אין זה נקרא פוגם שטרו כי איננו תובע אלא מה שכתוב בשטר וכי היכי שהלוה כתב פרעונו בשטר אנו סהדי אם פרע לו יתור היה כותבו. וטי"ס הש"ך: ועוד נראה לכאורה ראייה לזה מש"ס פ' ג"פ (ב"ב דף קע"ב ע"א) ע"ש, עכ"ל. והתומים בסק"ד הביא דברי הש"ך. ועל מ"ש הש"ך "ועוד נראה לכאורה ראי' וכו'", כתב התומים: וכוונתו דאמרי' אם המלוה ביקש לעשות משט"ח של ק' תרי בר חמשין דלוה מעכב עליו שיפגום שטרו בפרעו חמשים זהובים ולשיטת הרא"ש עדיין כשהשטר בר ק' כשיפרעו חמשים יכתוב ביני שיטי. וכתב ע"ז התומים: ויפה הקשה אלא שאין תירוץ מועיל דעדיין אם המלוה לכך עומד להמנע עצמו מפוגם שטרו אף בשטר גדול כשיפרעו חמשים יכתוב ע"ג כידיעתו ויעמיד עדים בכך שלא יכול לכפור ועוד אפילו בלי עדים אי מודה דנעשה בידיעתו תו ליכא פוגם וא"כ עבדי רבנן תקנה ללוה ולפגום שטרו דהיינו שיכחיש האמת ויאמר שלא ידע במה ידיע באמת ויהיה האמת נעדרת ומה נ"מ בלא"ה בזה וגם המעיין בתשובת הרא"ש כלל ס"ח די"ו יראה בבירור דלא הזכיר כלל שידוע שנעשה בידיעתו רק סתם אמרינן דלא הוי פוגם שטרו, עכ"ל. ובהמשך כתב התומים: ובאמת בזה הייתי אומר דאם יש ללוה שובר על הפרעון ואותו פרעון הנכתב בשובר נכתב ג"כ ביני שיטי כזו

ידאג הלוה פן יפסיד שוברו ויתבעהו מלוה כל חובו — (רשב"ם) וניחא ללוה כי היכי דניפגם שטריה (כשיפרע חמשים וזו הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום ותנן (כתובות פז א) הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה

מפורש שם בגמ' ע"ב דשבועה מדרבנן היא. והיינו דאיתא בכתובות שם עמוד ב': סבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא דקא טעין מאתים וקא מודה ליה במאה הויא ליה הודאה במקצת הטענה וכל המודה במקצת הטענה ישבע אמר רבא שתי תשובות בדבר וכו' אלא אמר רבא מדרבנן דפרע דייק דמיפרע לא דייק ורמו רבנן שבועה עלה כי היכי דתידוק, עכ"ל.

וכתבו תוס' שם ד"ה דמיפרע לא דייק: הואיל ופרע במקצת יכול להיות שפרע הכל. ומ"ש הבאה"ג הנ"ל, מקור זה רק דהשבועה היא מדרבנן ולא מדאורייתא. ומ"ש המחבר "כעין של תורה", הוא כמ"ש הב"י: מ"מ כיון שהיא שבועת המשנה דינה כשל תורה. וזה עפ"י דברי הרא"ש ב"ב פרק כל הנשבעין. דשבועות מה א תנן: הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה. וכתב הרא"ש שם פ"ז ס"א: כל הני נשבעין ונוטלין תקנת חכמים הן ואפ"ה בעי אישתבועי כעין דאורייתא בנק"ח ולא מפכינן לה כך הורו הגאונים, עכ"ל. וזהו שכתב רבנו: כמו בכל שבועת המשנה וכמ"ש הרא"ש ר"פ כל הנשבעין.

2 א) מקור דיננו הוא בטור אות א'. וכתב הב"י: כ"כ בבעה"ת בשער כ"א. וזה שם ח"ד אות ג'. ושם הביא הראיה מגמ' דב"ב קעב א המובאת בפנים. וז"ל: ורע והבן כי פוגם שאמרנו שישבע, אע"פ שיש לו עדים במה שפוגם לא יפרע אלא בשבועה, כדגרסינן בכתובות (פז ב) איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו, כלומר שהיא תביא עדים שבפניהם פרע לה מנה, מי אמרינן אם איתא דפרע לה טפי בעדים הוה פרע ליה או דילמא האי דפרע לה ברישא בעדים איתרמוי הוא דאיתרמי ופרע אידך בלא עדים. ואסיקנא בין בעדים בין שלא בעדים לא תפרע אלא בשבועה, וכן הלכתא. ומסתברא דהו"ה אם פרע מקצתו בשובר שנשבע מן השאר, דאמרינן איתרמוי איתרמי ופרע אידך בלא שובר. והראיה בזה היא דאמרינן כפרק גט פשוט (כ"ב קעב א) דקתני האי מאן דנקיט שטרא בר מאה זוזי, לא לשויה בר חמשין חמשין, עבוד רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה. [דניחא ליה ללוה] כי היכי דליפגום שטריה, עכ"ל בעה"ת. והראיה של בעה"ת היא כדלהלן. דבפנים הבאנו הא דאיתא בב"ב קעב א דניחא ליה למלוה שיהיה לו שטר של מאה זוזי, "כדי שיכוף לפורעו". ופירש"ם: כשיפרענו לזה למלוה חצי חובו יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי ידאג הלוה פן יפסיד שוברו ויתבעהו מלוה כל חובו. ואיתא עוד בגמ' שם: וניחא ליה ללוה כי היכי דניפגם שטריה. ופירש"ם: כשיפרע חמשים וזו הרי נמצא שטר שביד מלוה פגום וכו'. והרי בגמ' שם מיירי שהמלוה כותב שובר ללוה על החלק שפרע, ואפ"ה אמרינן דניחא ליה ללוה "כי היכי דניפגם שטריה". ומוכת מכאן שאף אם "כתב לו שובר במה שפרע", יש לזה דין של פוגם שטרו. ונראה שגם רבנו התכוון לראיה זו שבבעה"ת הנ"ל. ועיין סימן נ"ז סק"ו והערה 6 שם.

ב) ולכאורה קשה מה ראייה מב"ב הנ"ל, הרי אפ"ל דאם הלוה מראה השובר, אין בזה דין של פוגם שטרו, משום דאם איתא דפרע טפי, היה כותב לו שובר גם על השאר. והא

המחבר דלא מיקרי פוגם שטרו. וזהו שסיים המהרמ"ג: וזה מדוקדק בדברי רבינו הגר"א וכו'. אבל לפי מ"ש באות ה' דברי רבנו עדיין צ"ב.

(ז) וחכ"א רצה לתרץ קושייתנו עפ"י מ"ש בקונטרס בענין "עשיית תחבולות לזכות בשל"ו, ובענין "מדבר שקר תרחק", שנדפס בברכת אליהו סוף כרך ג' עמ' רי"ג ואילך. ששם כתבנו שיש סוברים שאסור לבע"ד לשקר, אף כאשר הוא משקר בכדי לזכות בשל"ו, בהיותו יודע שהצדק עמו. ולפי"ז מתורצת קושייתנו הנ"ל, רשפיר יש הוכחה מב"ב הנ"ל, שגם בשובר יש דין של פוגם שטרו. דא"א לומר דמ"ש שם בגמ' ד"ניחא ליה ללוה כי היכי דניפגם שטריה", היינו שהלוה ישקר ויאמר שאין לו שובר, שהרי אסור לעשות כן, וזה מעין מ"ש התומים הנ"ל באות ד' שלא מסתבר ד"עבידי רבנן תקנה ללוה דלפגום שטרו דהיינו שיכחיש האמת וכו'".

(ח) ויש לציין שהתומים עצמו כתב בסימן י"ב סק"ה, וז"ל: ...וכן הנכון ופשוט לדינא דמי שיודע שיש לו מלוה ישנה על חבירו רק דאין לו בירור וחבירו תובע אותו ויודע כשיטעון בב"ד דיש לו מלוה ישנה אצלו דלא יהא נאמן דיכול לעשות טענות ותחבולות לייגע חבירו עד שיפטר עמו ולהציל שלו במקצת ואין כאן עול דקמי שמיא גלי' וכו' עכ"ל. ועיי"ש באורים סק"ח שמוכח מדבריו שזה גם כשמוציא שקר מפיו. ובקונטרס הנ"ל בסיכום אות ה' הבאנו דעת התומים הנ"ל. וסיימנו שם: וכן הוא דעת השלטי גיבורים בשבועות פרק שבועת העדות לא א אות א' וכן הוא דעת רש"י בפסחים לא א, וכן הביא הרמב"ן בכתובות קי בפירוש אחד, וכן דעת המרדכי בב"מ סימן רס"ו, עכ"ל הסיכום שם.

(ט) ולפי"ז מ"ש התומים הנ"ל באות ד', אין כוונתו שהלוה עושה איסור ממש בהכחישו האמת, אלא כוונתו מעין מ"ש בקונטרס הנ"ל אות י"ח על דברי רבנו בסימן ק"א סק"ב. ששם כתב רבנו: ...אבל הוא תמוה שחכמים ילמדו לשקר. וכ"כ בסימן ס"א סק"ט. וכתבנו שם בקונטרס שאפ"ל שאף באופן שאינו עובר על "מדבר שקר תרחק", אין לחכמים לתת עצה לאדם לשקר, אף אם ע"י השקר יציל מהפסד. והו"ה בדיננו שייך לומר כן. דלעיל הבאנו הא דאיתא בב"ב שם: ...עבדו רבנן מילתא דניחא ליה למלוה וכו' וניחא ליה ללוה כי היכי דנפגום שטרא. ושם מיידי שהמלוה יתן ללוה שובר על החלק ששילם. ומכאן הוכיח בעה"ת הנ"ל שאף אם "כתב לו שובר במה שפרע", יש לזה דין של פוגם שטרו להשבע על השאר. והקשנו מה הראיה משם, הרי אפ"ל שכוונת הגמ' שהלוה ישקר ויגיד שאין לו שובר. ולפי האמור לעיל מיושב קושיא זו. דאפילו אם נאמר שאין ממש איסור בזה, מ"מ לא מסתבר שחכמים יקבעו דין — לא לעשות לו שני שטרות של חמשים — בכדי לאפשר ללוה לשקר ולומר שאין לו שובר. וזו גם כוונת התומים הנ"ל באות ד' שלא מסתבר ד"עבידי רבנן תקנה ללוה דלפגום שטרו דהיינו שיכחיש האמת ויאמר שלא ידע במה דידע באמת ויהיה האמת נעדרת. וזהו שכתב התומים: ...וא"כ עבדי רבנן תקנה וכו' ויהיה האמת נעדרת, ולא כתב שיש בזה איסור ממש.

(י) ולעיל באות ט' הבאנו מ"ש רבנו בסי' ס"א סק"ט ובסי' ק"א סק"ב שתמוה שחכמים ילמדו לשקר. ובקונטרס הנ"ל אות כ"ה כתבנו דלכאורה מב"ב מו א, ב מוכח שחכמים כן מלמדים לשקר בכדי להנצל מהפסד, דלא כמ"ש רבנו בסימן ס"א ובסימן ק"א הנ"ל. וכתבנו שם שאם הצד השני בא עליו ברמאות גם רבנו יודה שחכמים ילמדו לו לשקר בכדי להציל את שלו. וע"ע מש"ש.

וא"כ בעניננו — אם המלוה יבא על הלוה ברמאות ויכחיש שאר הפרעון — אין מניעה שחכמים ילמדו ללוה להכחיש ולומר שלא היה לו שובר מהמלוה. ולפי"ז אין ראייה מב"ב

שפיר יכול לטעון הלוה כי מעצמו כתבו המלוה כדי למנוע פגימת שטרו דאל"כ תרתי ל"ל ביני שיטי ושובר ולכן עיקר תלוי בשובר ואין ביני שיטי מועיל אפילו נכתב בידיעתו והוא יתר כנטול דשוברו מוכיח אבל אם אין שובר ביד הלוה וכתב הפרעון ביני שיטי חזקה דנעשה בידיעת לוח דמהכ"ת יפרע בלי ראייה כלל ואולי ימות המלוה ויפסיד הפרעון אלא ודאי דסמך אפרעון ביני שיטי והוא העיקר וזה פשוט ולכן בתשובת הרא"ש דלא היה שובר ביד לוח רק נכתב ביני שיטי פשיטא דאמרין דהיה בידיעת הלוה ולא הוי פוגם שטרו משא"כ בגמ' דב"ב אם ירצה הלוה דוקא שובר צריך ליתן לו כי יטעון אין אני סומך על ביני שיטי אולי תגרר שאין ניכר הגרר ומכ"ש לדעת המכשירים גרר ביני שיטי וכהנה כמה חששות ואם יתן לו שובר תו לא יועיל כתיבת ביני שיטי ואין מעלה ומוריד כלל ושפיר יפגום שטרו, עכ"ל. וע"ע מש"ש.

(ה) ועדיין תורת קושייתנו הראשונה. דלעיל הקשינו איך מוכח מב"ב הנ"ל רגם בשובר יש דין של פוגם שטרו, הרי אפשר שהלוה יעלים את השובר, בכדי שיהיה לו דין פוגם שטרו. וכתבנו שיש עצה למלוה שיכתוב הפרעון ביני שיטי, ולא יוכל הלוה להעלים זה. ועפ"ז הסברנו שיש הוכחה מב"ב הנ"ל שגם בשובר יש דין של פוגם שטרו. ולפי מ"ש לעיל בדעת המל"מ, יש הוכחה מב"ב הנ"ל שגם כאשר הפרעון כתוב ביני שיטי יש דין של פוגם שטרו. אבל הרי המחבר פסק בסעיף ג' דבשובר ביני שיטי אין דין של פוגם שטרו. ורבנו כאן — על הדין שכתב המחבר שבשובר יש דין של פוגם שטרו — כתב שיש הוכחה לזה מגמ' דב"ב הנ"ל, א"כ הדרא קושיא לדוכתא, וצ"ב.

(ו) ושכתי וראיתי שבהגהות מהרמ"ג סוף אות א' כתב: ואולי י"ל בכוונת בעה"ת משום דסוגיית הגמ' שם מ' בשובר (דף קע"א א) ומפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחת כדי שיכוף לפרועו כו' (ודף קע"ב א') עבדו רבנן כו' ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפרעו וניחא ליה ללוה דליפגם כו' ע"ש. וכ"מ בבעה"ת שהביא רק דברי הש"ס שם, עכ"ל מהרמ"ג. וכוונתו היא שבפנים הובאו דברי הגמ' בב"ב קע"ב א: האי מאן דנקיט וכו' ניחא ליה למלוה כדי שיכוף לפרועו. והובא פירושב"ם בד"ה כי היכי: כשיפרענו לוח למלוה חצי חובו יכופנו מלוה לפרוע לו השאר כי ידאג הלוה פן יפסיד שוברו ויתבעהו מלוה כל חובו, עכ"ל. והיינו שע"כ ימחר לפרוע הכל כדי שיקבל חזרה שטרו. וכדאיתא שם קע"א א: ומפני שני דברים אמרו כותבין שובר אחת כדי שיכוף לפרועו וכו'. ופירושב"ם שם בד"ה כדי שיכוף לפרעו: המלוה יכוף ללוה לפרועו שדואג פן יפסיד שוברו וזה יוציא שטרו ותובעו כל חובו, עכ"ל. הרי שאע"ג שכתבו שובר, הלוה חייש שמא יאבד השובר והמלוה יתבע כל החוב. ובהמשך לשון הגמ' שם קע"ב א איתא: וניחא ללוה כי היכי דניפגם שטריה. והגמ' הרי מיידי אפילו בכותב שובר וכמו שפירש הרשב"ם הנ"ל בד"ה כי היכי. וחזינו שאע"ג שיש ביד הלוה שובר, קיים הדין של פוגם שטרו. וסיים המהרמ"ג: וזה מדוקדק בדברי רבינו הגר"א במ"ש אלמא אע"ג דכ' שובר כו' ואתי שפיר דעת הטור והמחבר כאן בשובר ובס"ג בכיני שיטי, עכ"ל. וכוונתו היא, שרבנו סובר שדעת הטור והמחבר שיש חילוק בין הדין הנזכר כאן — שכתב לו שובר במה שפרע — לדין הנאמר בסעיף ג' ש"כתוב בו פרעון ביני שיטי". והיינו שברבינו חשיב פוגם שטרו, כמו שהוכיח רבנו מדברי הגמ' בב"ב הנ"ל. משא"כ בדין הנזכר בסעיף ג' — ש"כתוב בו פרעון ביני שיטי" — דלא מיקרי פוגם שטרו, משום דשאני התם דחשיב שהשטר נכתב על סכום יותר קטן. וכמ"ש הסמ"ע בסק"ט: דכל שכתוב הפרעון ביני שיטי הו"ל כאלו נכתב משעה ראשונה השטר על סך כזה שנשאר חייב לו. ולכן שם פסק

באר הגולה קאמער (ג) וואס יש בו נאמנות (ד) אף ע"פ ט שלא פירש בין בכולו בין במקצתו
ח מנזלר נסמן ע"פ.
ט טור וכ"כ הרא"ש נמשו כלל פ"ז סימן ה' וכ"כ צ"ח ע"פ ע"פ.

ביאורי הגר"א

(ג) ואם יש ממנו שם ומפ' נגמ' על הפוגמת: (ד) אע"פ שלא כו'. כמ"ש שם נמשנה סתם נאמנות ומכני:

ברכת אליהו

אין לי עליך אין יכול להשביעה וכו'. ואיתא שם ושם פז
א: שבועה מאי עבידתה וכו' ר"נ אמר רבה בר אבבה על
הפוגמת כתובתה].
(ד) כמ"ש שם במשנה סתם נאמנות ומהני³.

גרעותא ללוה וכו' עכ"ל. והיוצא מדברי התומים, דהגמ'
מיירי שנמחק השטר של מאה ורוצים לכתוב ב' שטרות של
חמשים במקום השטר של מאה. ובכה"ג אין כאן חסרון של
"כבר עשו שליחותם". ולכאורה איך אפשר לכתוב ב' שטרות
אחרים במקום השטר הראשון, הרי חסר כאן "דעת המתחייב".
וצ"ל שכמו שכתב התומים שאם כותבים ב' שטרות במקום
השטר הראשון אין כאן חסרון של "כבר עשו שליחותם", כמו
כן אין כאן חסרון שהשטרות נכתבו שלא מדעת המתחייב.
והיינו שהיות וב' השטרות הם במקום השטר הראשון שנכתב
מדעת המתחייב, תו נחשב שגם ב' השטרות — שהם במקום
השטר הראשון — הם מדעת המתחייב. והיינו שאם אנו
אומרים שכתבת שני השטרות של חמשים היא עשיית
שליחות הלזה, א"כ ממילא נחשב שהשטרות נכתבו מדעת
המתחייב.

(ד) לסיכום: לפי האמור לעיל, שפיר אפשר לתרץ כמ"ש
באות ז', דהיינו שיש הוכחה מהגמ' דב"ב הנ"ל, שגם אם היה
שובר, יש דין של פוגם שטור. משום דא"א לומר דהא דאיירי
בגמ' ד"ניחא ליה ללוה כי היכי דנפגום שטריה", היינו שהלזה
ישקר ויאמר שאין לו שובר, שהרי הסקנו באות י"א שכב"ד
לכו"ע אסור לשקר, אף בכדי להציל את שלו. והא דהקשינו
באות י"ב שאם הלזה לא ניחא ליה שיכתבו ב' שטרות של
חמשים, בכדי שיוכל לשקר אף שאסור לו לעשות כן — סו"ס
חסר "דעת המתחייב", אין זו קושיא, שהרי הבאנו באות י"ג
דברי התומים, דמיירי שהשטר הראשון נמחק, ובררנו שבכה"ג
לא נחשב שהשטרות נכתבו שלא מדעת המתחייב.

3 מקור דין זה הוא בטור אות"א. והב"י הביא לשון בעה"ת
שער כ"א. וז"ל בעה"ת שם ח"ד אות ב': ...דאפילו לא כתיב
בשטריה בנאמנות בין בכולו בין במקצתו אלא נאמנות סתמא
מהני ליה לפוגם את שטרו להפרע מן הלזה בלא שבועה
וסוגיא דהכתוב הכי מוכח דקאמר על משנת כתב לה נדר
ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה. ואמרין בגמ'
(כתובות פז ב') שבועה מאי עבידתה [פירוש] מאי זו שבועה
היא צריכה לפטורו שאם לא פטרה היה משביעה אמר רב
יהודה אמר רב על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה וכיון
שפטרה אינו משביעה, אבל עדיין יכול להשביעה על הפוגמת
שהן יכולין לטעון עליה בעלה לא פטרה אלא משבועה דאתיא
מדיליה לדירה אבל שבועה שהיא גרמה לעצמה כגון פוגמת
לא פטר לה ורב נחמן אמר אפוגמת כתובתה פירש"י ז"ל אף
על פוגמת כתובתה פטרה. ואע"ג שהוא בא עליה בטענת
בריא, ואע"פ שהיא גורמת אותה לעצמה, אפילו הכי פטרה
ממנה משום טעמא דמפרש בגמרא, דמסקה אדעתא ואמרה
דילמא מצטרכי לה זוזי ושקלה מכתובתה ואמר ליה השתא

(ג) מתני' שם ומפרש בגמ' על הפוגמת. [בכאה"ג
סק"ח כ': מבואר בס"י ע"א. וזה רק על עיקר הדין של
נאמנות, וכמ"ש הב"י אות א': נאמנות דמהני מבואר
בסימן ע"א, עכ"ל. והדין של נאמנות בפוגם שטרו, איתא
במשנה בכתובות פז ב. דתנן שם: כתב לה נדר ושבועה

הנ"ל — שגם בשובר יש דין של פוגם שטרו, משום דאפשר
לומר שכוונת הגמ' שהלזה יעלים השובר ויאמר שלא היה לו
שובר.

(א) אולם עיין בקונטרס הנ"ל אות ט"ז שהבאנו ש"בקיבץ
פס"ד רבניים כרך ט ע' 130 כתבו, דהא שכתב התומים
שמוחר לעשות טעדיקאות ותחבולות ליגע חבירו עד שיתפטר
עמו ולהציל את שלו, היינו שעושה את כל הטעדיקאות מחוץ
לב"ד דהוא בבחינת "עביד אינש דינא לנפשיה". ולפי"ז אתי
שפיר התירוצ שכת' באות ז', שהרי בב"ב שם ע"כ מיירי
בכ"ד, וא"כ אסור לבע"ד לשקר אף בכדי לזכות בשלו,
בהיותו יודע שהצדק עמו. ולכן שפיר יש הוכחה מב"ב הנ"ל
שגם בשובר יש דין של פוגם שטרו.

(ב) ברם עיין בקונטרס הנ"ל בסיכום אות ג' שכתבנו שם:
...יש להתחשב עם האפשרות שהמודה מתנגד שיכתבו עליו
שטר, אף כאשר סיבת ההתנגדות היא שלא כדן. וזה משום
שבכתובת שטר בעינן "דעת המתחייב", או שלכל הפחות יהיה
אומדן דעת דניחא ליה בכתיבת השטר. וכאשר המתחייב לא
ניחא ליה שיכתבו עליו שטר — מכל סיבה שהיא, אף
כשאינה מוצדקת עפ"י דין — סוף סוף חסר כאן "דעת
המתחייב", ולא הוי שטר, עכ"ל. ולפי"ז בענייננו אף אם הלזה
יעשה שלא כדן במה שישקר ויאמר שלא היה לו שובר, בכל
זאת יש להתחשב בהא דלא ניחא ליה שיכתבו ב' שטרות של
חמשים, מפני שהוא רוצה שישאר שטר אחד של מאה, וכאשר
ישלם חמשים יהיה לשטר דין של "פוגם שטרו". ואף דהא
שהלזה רוצה בכך, הוא ע"י שישקר ויאמר שלא היה לו שובר,
מ"מ א"א לכתוב ב' שטרות של חמשים, משום דלא ניחא
ללוה בכך וחסר כאן דעת המתחייב. וא"כ הדרא קושיא
לדוכתא, מה הראיה מהגמ' שאף אם יש שובר יש לזה דין של
"פוגם שטרו", הרי הלזה יכול לשקר ולומר שלא היה לו
שובר וכנ"ל.

(ג) אולם עפ"י דברי התומים סימן נ"ג סק"א נראה לומר
שאין כאן חסרון — דאין כאן "דעת המתחייב". שהמחבר
כת' שם: מי שיש לו שטר על חבירו במנה ואמר עשו לי
שנים מנ' נ' וכו' אין שומעים לו. והוסיף הרמ"א: ואפילו
ידעינן שאין השטר הראשון פרוע אסור לשנות אלא מרצון
הלזה, עכ"ל. וכתב שם בכאה"ג סק"א שמקור דין זה הוא
בב"ב קעב א המוכא בפנים. וכ' ע"ז התומים שם: ויש להבין
מאיזה זמן יכתבו אי מזמן ראשון היכי מצי לכתוב כיון שכבר
עשו שליחותן וכתבו שטר מעליא וכו'. וכתב ע"ז ...יותר נראה
דמיירי במי שנמחק שט"ח דב"ד כותבים לו שטר אחר מזמן
ראשון וא"כ בא המלזה לב"ד הואיל שאתם בלא"ה כותבים
שטר אחר כתבו לי שנים שנים וכן להיפוך קמ"ל דלא די

נוטל בלא שבועה. ב (ה) במה דברים אמורים כשעבר זמנו אבל אם הוא תוך זמנו אע"פ שפגם שטרו יפרע שלא בשבועה (ו) כאלא אם כן טען הלוח ישבע לי. ג (ו) כתוב בו פרעון ביני שיטי לא חשיב כפוגם שטרו לחייבו שבועה. (וע"ל סי' מ"ד ס"ו וסוף סי' מ"ה) ש שטר שכתוב בו פרעון ביני שיטי ת' זהובים על הגרר וטוען הלוח שפרע יותר והמלוה גרר מקום הפרעון וחזר וכתב מה שרצה אם שנועה וסובר רבינו ז"ל דה"ה לכל השאר. כ כ"כ הטור דדן הפוחם שטרו בסמוך וע"ש. ל שם נשם ח' אצו הרא"ש כלל פ"ז סי' ה' וכלל ס"ח סי' י"א. מ שם כלל המכר סי' י"ז מס"ג וד'.

ביאורי הגר"א

(ה) בד"א כו'. ענה"ג ומד טעמא להו ולואי כו':
(ו) אא"כ. כס' ראשונה דסי' ע"ח ס"ז נהג"ה: (ז) כתוב

ברכת אליהו

(ה) עבאדה"ג סק"י, שכתב: שם (טור) בשם הרמב"ם רפ"ד הל' מלוה (ה"א) וכתב ה"ה נתבאר בפ"ק דב"ב (ה) שאם מת לוח תוך זמן גובה מן היתומים בלא שבועה וסובר רבינו ז"ל דהו"ה לכל השאר, עכ"ל. ומ"ש "דהו"ה לכל השאר", הוא משום דחד טעמא דהו, כמ"ש בגמ' שם עמוד א': ...ולואי שיפרע בזמנו. [והיינו שהטעם — שבתוך זמנו גובה בלא שבועה — הוא משום חזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, וכמש"ש בגמ': ולואי שיפרע בזמנו. ומטעם זה גם בפוגם את שטרו, אם זה בתוך זמנו יפרע שלא בשבועה].⁴

(ו) כס' ראשונה דסי' ע"ח ס"ב בהג"ה. [שהמחבר שם פסק: אם מת בתוך זמן ובא לטרוף (מלקוחות) במלוה בשטר להרמב"ם אינו צריך שבועה וי"א שצריך. וכת' הרמ"א: ואם הלוח חי ואומר שפרעו י"א דצריך המלוה לישבע שלא פרעו וגובה וי"א דאינו צריך שבועה וכן עיקר. ושם בסקט"ז כת' דלדעה הראשונה שחייב שבועה, הטעם הוא "כיון שטוען ברי". ומבואר שם בסקט"ז בליקוט שמ"ש המחבר כאן — "אא"כ טוען הלוח ישבע

קנוניא ואין בידו להפקיע הלכותות אבל גבי יורשים אין לחוש לקנוניא שהרי בידו להפקיע ירושתם בלא"ה אבל בתוך זמנו משום חזקה היא שאין אדם פורע תוך זמן הילכך לקוחות ויתומים שוים ודברים נראים הן אבל אני חוכך בדין פוגם את שטרו דהא איבטילא לה חזקה דאין אדם פורע לגבי האי שהרי פרע והלה מודה לו במקצת וצ"ע, עכ"ל. והמשנה למלך שם כת': מ"ש ה"ה ז"ל אבל אני חוכך בדין פוגם שטרו כו' אם פסקו של ה"ה לחייב שבועה למלוה ניהא ואם לפטרו במלוה ע"פ ללוח בשבועתו קשיא ליה פוגם שטרו אמאי נשבע ונוטל הא איבטיל חזקה דשטרך בידי מאי בעי דהא כי היכי דאיבטיל חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו הי"נ איבטיל שטרך בידי מאי בעי דהא פרע ולא כתב ואפשר לדחות דהתם גוף הפרעון מבטל החזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו דהא פרע אבל גבי פוגם אפשר דפרע אדעתא לכתוב מיד שובר ונטרפה השעה מאיזו סיבה ולא כתב והמשכיל יבין, עכ"ל. ובכנה"ג הגהות ב"י אות ו' כת': וכת' ה"ה שהוא חוכך בדין זה כו' ונראה דלא מפני שראינו שפרע מקצת תוך הזמן נאמר שפרע הכל אדרבה נימא איפכא שמא הקדים לו זה המקצת שנודמן לו כדי שלא יכופנו על השאר בזמנו מצאתי כתוב בתשו' כ"י וכמדומה שהוא ממורי הרב ז"ל, עכ"ל. והסמ"ע סק"ז הביא דברי המ"מ, וכת': וק"ק על מור"ם למה לא כתב

כתוב לי בכתובתי פטור שבועה דלא משתבעת לי, וכ"ש שבועת אפטרפאי, דטענת שמא ניהא. ופסק הרב אלפסי ז"ל דהלכתא כוותיה דרב נחמן, מכאן אתה למד שבלשון נדר ושבועה אין לי עליך בלבד פטור אפילו מפוגם ואע"ג דלא כתיב ביה במקצתו בפירוש, עכ"ל בעה"ת. וזהו כוונת רבנו, שפמ"ש"ש במשנה שאם כתב סתם נאמנות, ולא פירט על איזו שבועה, מהני גם לשבועת פוגמת, כן הוא בענינו אע"ג שלא פירט שהנאמנות היא "בין בכולו בין מקצתו", מהני הנאמנות. 4 בפנים הבאנו שדברי המחבר הם מהרמב"ם הל' מלוה ולוה פ"ד ה"א, וז"ל הרמב"ם: הפוגם את שטרו וכו' והטורף מיד הלוקח והנפרע מן היורש וכו' לא יפרע אלא בשבועה כעין של תורה וכו' ואם היה החוב לזמן ותבע בזמנו נפרע שלא בשבועה עבר זמנו לא יגבה אלא בשבועה, עכ"ל. ועל מ"ש הרמב"ם "ותבע בזמנו", כתב בהג' מיימוניות אות ד': בתוך זמנו או ביומא דמשלים זמניה וכו' עכ"ל. וכתב ע"ז המ"מ: וראיתי מי שתולק בדין הבא ליפרע מן הלוקחות שאפילו תוך זמן אינו נפרע אלא בשבועה דהא היכא דאודי בשעת מיתה דלא פרעיה גבי מיתמי בלא שבועה וממשועבדים צריך שבועה הכא נמי לא שנה וכן מצוי בתשובה לרבינו האיי נאון ז"ל ע"כ דבריהם ואני אומר שאין הנדון דומה לראיה דהתם בדין הוא שלא תועיל הודאה אצל לקוחות משום חשש

באר הגולה

נ נטיל שס נכמות
ונפטל.

ס כמפרט נטל שס.
ע טור כ"כ נה"ח
שער כ"ל משום דלא
גרע מכל שטר דלי
טעין ולומר לשמנע לי
למרינן זל לשמנע ליה
וכ"כ הרמז"ס נפט"ז
1234567 מחי' אשוח.

כתב הפרעון הוא כתב יד הלזה הדין עם המלוה. ד (כפול לעיל סי' מ"ז ס"ז)
נ הפוחת שטרו נפרע שלא בשבועה כיצד היה שטרו אלף זוז וטוען הלזה פרעתין
כולו והמלוה אומר לא נתפרעתי כלום אבל אינך חייב לי אלא ת"ק ומה שנכתב
אלף ס אמנה היתה בינינו אע"פ שאין בו נאמנות נפרע שלא בשבועה ע אא"כ יאמר
הלזה השבע לי טען המלוה לא נתפרעתי כלום אבל אין החוב אלא ת"ק והעדים
טעו וכתבו אלף זוז הרי מודה שהעדים העידו שקר ונשבע הלזה היסת
ונפטר. ה פ עד אחד מעיד בשטר שהוא פרוע לא יפרע אלא בשבועה ז במה
דברים אמורים כשעבר זמנו אבל אם הוא תוך זמנו נפרע שלא בשבועה (ח) אלא

פ משנה כמות שס. צ טור נטיל שס ריש פ"ד מה' מלוה וכמנ' ה"ס נפט"ז דכ"ז (ד' ה' ע"ז) שסס מה הלזה טוך הזמן גונה מן
סימני' שלא בשבועה ודעת רבינו ז"ל שהיה לכל השטר.

ביאורי הגר"א

דיכול לעשות בכל עם ועספ"ק דכ"מ כ' ז' לא מינעיל כו' אלא לפי כו' ר"ל דל"ל למרמי כו': (ח) אא"כ טען. כנ"ל:

ברכת אליהו

בכתב ידו אינו אלא כמשחק ופסול לא מיבעיא כתוב
בכתב יד סופר דאיכא למימר ספרא אתרמי ליה וכתב
אלא אפילו כתוב בכתב ידו פסול סבר דלמא מתרמי ואתי
בין השמשות וקא פרע לי דאי לא יהיבנא ליה לא יהיב לי
זוזי אכתוב אנא דכי אייתי לי זוזי אתן ליה, עכ"ל הגמ'.
ומ"ש "אלא אפילו כתוב בכתב ידו", ר"ל דליכא למימר
אתרמי וכתב. חזינן דבכתב"י לא אמרינן איתרמיי איתרמי,
אלא אמרינן דזה בידו לעשות בכל עת ולכן אם "כתוב בו
פרעון ביני שיטי לא חשוב כפוגם שטרו לחייבו שבועה".
[ועיין ס"א ומש"ש בסק"ב ובהערה 2].
(ח) כנ"ל. [שבס"ב פסק המחבר: ...אם הוא תוך זמנו
אע"פ שפגם שטרו יפרע שלא בשבועה אא"כ טען הלזה

לכתוב ביני שיטי — דיכול לעשות בכל עת. נז"ל
הרא"ש בתשובות כלל פ"ז ס"ה — אחרי הביאו דברי
הגמ' הנ"ל: — ועד כאן לא מיבעיא ליה אלא פוגמת
בעדים דאמרינן בפרעון הראשון נודמנו לו עדים ובפרעון
שני לא מצא עדים ופרע בלא עדים אבל לכתוב ביני שיטי
זהו בידו לעשות ואף אם אין הלזה והמלוה יודעים לכתוב
בקל ימצאו מי שיכתוב הפרעון ביני שיטי ולא שייך הכא
למימר איתרמיי איתרמי הילכך דבר פשוט הוא דאמרינן
אי איתא דפרעיה ביני שיטי הוה כתיב ליה הילכך לא
מיקרי פוגם שטרו, עכ"ל].
ועספ"ק דכ"מ כ' ב. דאיתא שם: אמר רב ירמיה בר
אבא אמר רב סמפון היוצא מתחת ידי מלוה אע"פ שכתוב

כגון שהיתה כתובתה אלף ואמר לה התקבלת כתובתך והיא
אומרת לא התקבלתי אפי' יש לה עדים כמה קבלה ואפי'
דקדק מה שנטלה אפי' כחצי פרוטה לא תפרע אלא בשבועה.
וכת' שם הט"ז: בגמ' איבעיא להו הפוגמת כתובתה בעדים
מהו אם איתא דפרעה בעדים הוה פרע לה רש"י דהא אייתי
עדים לפרעון קמא או דלמא אתרמיי איתרמי ליה פירש"י לאו
משום דדק הוא אלא אתרמיי ב' עדים בההוא זימנא עכ"ל
משמע דאם ייחד הבעל עדים בפ"י שיהיו עדים על הפרעון
פשוט לצד הראשון של הבעיא קיים דאם איתא דפרע כו'
ועוד יש להביא ראיה ממאי דאמרינן ריש ב"מ ער השתא
חשידנא ליה בגזלן השתא מוגרית ליה בלא סהדי ובפרישה
כתב על הך אפי' יש עדים וז"ל נראה דה"ק (עדים) שייחד לה
תחלה להעידה שפרע לה אותן עדים הם בכאן שלא פרע
בפניהם אלא כך דאל"כ קשה הא היא לא ייחד עדים ומאי
רבנותא בעדים ידידה שמא פרע אח"כ טפי או כוונה לרמאות
אבל בעדיו יש רבותא עכ"ל והנך רואה שלא עיין בגמרא
ורש"י בזה ומאי שקשה ל' מאי רבותא לק"מ דודאי מיירי
שבלאו שום ייחוד היו שם עדים ולא אמרינן שהוא היה
מתכוין דקדק לפרוע בעת ההיא דוקא בפניהם אבל כל שייחד
בפ"י ודאי אמרינן אם איתא דפרע כו' וכנ"ל עיקר לדינא
דבייחוד עדים על מקצת הפרעון אין שם שבועה אלא אם
יאמר השבע לי שלא פרעתין יותר, עכ"ל הט"ז. ובשער
המשפט כאן סק"ב הביא דברי הט"ז, וכי' ודבריו תמוהים דמי
עדיף יחד עדים מכתב לו שובר דפסקין הכא דהוי פוגם ואין

אדברי המחבר שיש חולקין שהרי הטור הביא דעת רבינו האי
באחרונה שחולק ע"ז וא"ל דס"ל למור"ם דרבינו האי לא
פליג אזה אלא אמ"ש הרמב"ם דא"צ לישבע אלא כתבעו
לאחר זמנו והוא ס"ל דצריך לישבע אפילו שתבעו ביום
שנשלם זמנו דפ"י זה כבר דחיתיו בפרישה, עכ"ל. ובש"ך
סק"ב כת' — אחרי הביאו דברי הסמ"ע: — ולי נראה עיקר
דברי מור"ם ואדרכ' איפכא קשי' לי על הטור אנה מצא כן
בשם רבינו האי ואדרכ' המעיין בבעה"ת שער כ"א ובהרב
המגיד פ"ד מהל' מלוה ומביאו ב"י לעיל סי' ע"ח יראה
דמשמע דרב האי לא פליג רק בלקוחות אבל בפוגם שטרו
וע"א מודה וע"ש עכ"ל. וע"ע מ"ש הט"ז, תומים סק"ג,
קצוה"ח סק"א ובספר המפתח ברמב"ם הוצ' פונקל ציינו גם
למחנה אפרים הל' גבית חוב סי' ז', קרית מלך רב, חת"ס כ"ב
ה ב ד"ה והלכתא, שער המשפט סימן ס"ו אות י"א וסימן
פ"ד אות ד', ישועות יעקב כאן אות ב' ואבהע"ז סימן צ"ו
אות ח', נחל יצחק סימן ע"ח א' ד"ה אבל, כתב סופר חור"מ
סימן ו' ד"ה והנה הה"מ, אולם המשפט כאן, מלא הרועים
אות ד' סימן ט"ו, משכנות הרועים מערכת פ' סימן כ"ב, זית
רענן ח"ב חור"מ סי' נ"ט אות ד', בית מאיר על הש"ס כתובות
פו ב, בשמים ראש סימן נ'.
5 בהגהות מהרמ"ג כאן ציין בין היתר לט"ז באבהע"ז סי'
צ"ו סק"ב ולשעה"מ כאן סק"ב שחלק על הט"ז. והא שציין
לט"ז, היינו שהמחבר באבהע"ז שם ס"ז פסק: פעמים שאף
גרשה משביעין אותה אפי' לא יטעון כגון פוגמת כתובתה